

СТАНОВИЩЕ

от д-р Пламен Василев Славов – доцент в катедра „История и археология“, Философско-исторически факултет на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

професионално направление: 2.2. История и археология

докторска програма: „Исторически изследвания“

Автор: Николай Валентинов Карамихов

Тема: „Модернизация чрез архаизация, политическите идеи в Иран през XX век“

Научен ръководител: доц. д-р Валентин Павлов Петрусенко – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Със заповед № РД-22-1638 от 14.07.2025г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура по защита на дисертационен труд на тема „Модернизация чрез архаизация, политическите идеи в Иран през XX век“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки професионално направление 2.2. История и археология докторска програма: „Исторически изследвания“.

Автор на дисертационния труд е Николай Валентинов Карамихов, докторант на самостоятелна подготовка към катедра „История и археология“ с научен ръководител доц. д-р Валентин Павлов Петрусенко – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Николай Карамихов комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

Докторантът е приложил три броя публикации.

Николай Карамихов е завършил средно образование с профил персийски език и висше образование в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с профил съвременна история. Академичната визита в САЩ (през 2001 г.), свързана с работата по магистърска теза и двете академични пътувания в Иран (през 2005 и 2011 г.), както и участието на автора в мисии на ООН в Ирак, му дава възможност да бъде проучена голяма по обем научна литература, изследователският му интерес да бъде обогатен чрез срещи с водещи учени в областта на най-новата история на Иран и достъпа до библиотеката на Техеранския университет. Личните впечатления на докторанта и срещите му с различни хора през този дълъг период, започнал от началото на XXI в., спомагат също за обективно и целенасочено осмисляне на изследваните проблеми, довело до представянето на интердисциплинарно проучване.

Разширяването на влиянието и ролята на исляма в обществено-политическите процеси през последните десетилетия води не само до засилен интерес към най-младата световна ре-

лигия, но и към необходимостта от научен подход в анализа на динамичните събития в мюсюлманските страни, в частност към религиозната революция в Иран и стремежа за утвърждаване на теократичен път на развитие.

Темата за културното и духовното наследство при управлението на династията Пахлави и след ислямската революция, както и неговите съвременни политически и идеологически измерения, е недостатъчно изследвана, особено в българската научна литература.

Динамиката на световната геополитика и мястото, което заема Ислямска република Иран в сложния блискоизточен възел, предполагат актуален отговор на важния въпрос за взаимодействието между модерно и архаично в полето на религията и политиката, на различни идеологически системи.

Авторът използва досегашните научни постижения на български и чужди изследователи, като е проучил и задълбочено интерпретирал голям обем източници и литература на български език, на фарси, на руски и английски език. Голямо негово достойнство, въпреки ограничената възможност да бъдат проучвани на място архивите в Иран, е използването на разнообразни документи и оригинални извори, съхранявани в различни страни и международни организации или в новинарски страници.

Впечатляваща е събраната емперична информация при двете посещения на Николай Карамихов в Иран под формата на интервюта.

В изследването са използвани разнообразни методи, добре разработени от различни научни дисциплини: исторически метод, анализ и синтез, метод на сравнение, метод на класификация и метод на обобщение. Особено внимание в изследването се обръща на политическата антропология и взаимодействието между властови отношения, исторически и културни процеси. Личните контакти на автора са представени чрез наблюдения и интервюта с местни хора в столицата и знакови исторически места, оформящи иранската идентичност.

Дисертационният труд съдържа 214 страници и 8 фигури. Цитирани са 144 източника, от които 30 на кирилица, както и извори.

В увода са очертани актуалността на изследването, главната цел и задачите, методиката и методологията.

В глава първа **„Сложният път на новата древна нация“** е зададена историческата рамка, в която са разположени изследваните процеси и явления, представени хронологично и е очертан контекста на появата им в определен исторически период. Времевият обхват е от големите миграционни вълни от края на второто хилядолетие пр. Хр. през империята на Ахеменидите (VI-IV в. пр. Хр.), завоеванията на Александър Велики, управлението на Сасанидите (III-VII в.), арабското нашествие, династията на Сафавидите (XVI-XVIII в.), династията Каджар (XVIII-XX в.), Първата световна война и създаването на династията Пахлави, Втората световна война, следвоенното развитие на Иран до ислямската революция и края на монархическото управление. В Иран отново се установява автократичен режим под силното

влияние на религиозния фундаментализъм. В тази глава са представени етническият и религиозният състав на страната.

Във **втора глава „Персийски национализъм (изследване на отделен случай – Иран през XX в.)“** върху основата на архивни документи, академични трудове, публикации в различни медии и двете посещения на автора в Персеполис през 2005 и 2011 г. се изгражда работната хипотеза за осъществяването на модернизация чрез архаизация и единна концепция за национална идентичност, формирана от персийския език и култура, както и от персийския шиизъм. Прави се изводът, че ислямът от векове обхваща всички сфери от живота на мюсюлманите и ислямското право, а вижданията за начините на управление на уммата пряко влияят върху отношението на духовенството и редовите мюсюлмани към властта.

Внимание е отделено на сложната съвременна иранска национална идентичност и нейното утвърждаване след ислямската революция.

Третата глава е озаглавена **„Ислямската революция в Иран – бъдеще в миналото“**. В нея са представени различни теории, които се опитват да обяснят процесите и явленията, довели до събитията от 1979 г. и променили Иран за десетилетия напред. Анализирана е ролята на улемите и на аятолах Хомейни за насочване на народното недоволство срещу политиките на шаха. Разгледани са различните теории относно предпоставките и същността на ислямската революция като религиозна по своя характер. Подчертава се, че според най-разпространената и общоприета в съвременен Иран теория основната причина за революцията е деислямизационната политика, която накърнява чувствата на мюсюлманите и ги кара да се противопоставят на шахския режим. Представена е ролята на религиозния лидер аятолах Хомейни през призмата на ирано-американските отношения.

В главата се проследява и формирането на новата политическа култура в иранското общество, противопоставяща се на деспотизма и диктатурата, на абсолютистката монархия, олицетворявани от Мохамад Реза Пахлави. А новите идеали за социална справедливост мотивират и вдъхновяват иранските жени да участват в революцията, което предизвиква и реакция от страна на духовенството.

В **четвъртата глава „Сравнение на (привидно) несравними величини“** авторът прави опит за изследване на три идеологически системи – зороастризма, бахайската вяра и партия „Тудех“. Те функционират в малки общности в страната и в диаспора. Срещат нетърпимост от страна на държавата след ислямската революция.

Сравнението на трите идеологически системи е представено чрез четири констатации, свързани с техните ценности и цели; влиянието на шиитския ислям; идентификацията на различни елементи от материалното и нематериалното културно наследство; на ресурсите за съществуването им, съхранявайки своята иранска идентичност.

В заключението се представя постигането на главната цел и изпълнението на поставените задачи. Констатира се, че целият XX в. е белязан от сложната връзка между архаичното и

модерността. Този модел, съобразно конкретните исторически процеси и явления, както и след прецизиране, може да бъде използван за анализ на страните в региона.

Предложеният широкотематичен дисертационен труд е подготвен целенасочено, добросъвестно и задълбочено. Балансирано се анализират различни сфери на обществения, политическия и религиозния живот на Иран с обобщаване на много информация, включително и емпирична, интерпретирани са много и разнообразни източници, някои от които влизат за първи път в научен оборот. Авторът използва интердисциплинарен подход, който отразява сложното взаимодействие в шиитска среда на история и съвременност, на традиция и култура, на религия и политика. Амбицията да се обясни модернизацията чрез архаизация е реализирана в изследване, което заслужава висока оценка.

Неговата актуалност и полезност са свързани и с предизвикателствата в изучаването и в отношенията със съвременния ислямски свят във всичките им измерения.

Представените публикации от докторанта са свързани с темата на дисертацията и отразяват неговата работа по текста, както и постигнатите резултати при подготовката за защитата на дисертационния труд.

Личният принос на Николай Карамихов е в представянето на ново знание за процесите и явленията, свързани с най-новата история на Иран в контекста на модернизацията чрез архаизация, като част от мащабни обществено-политически, религиозни и идеологически процеси.

Анализът на феномена „Ислямска революция в Иран“ отговаря на ключовия въпрос доколко възходът на една стара религиозна система (архаизация) може да се впише в динамичния процес на декларирана модернизация на страната и региона.

Представеният модел за разбиране на сложната динамика на взаимоотношенията между модернизация и архаизация, адаптиран в съвременността, може да бъде прилаган при изследване и на други държави.

В тази връзка, може да се отправи като препоръка, при по-нататъшните усилия на автора за публикуване на изследването, да се прогнозира доколкото е възможно бъдещото развитие на Иран в сложните геополитически процеси на съвременния свят, в които той има своето място.

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

Несъмнено своевременното отпечатване на дисертационния труд като самостоятелна монография, би било от полза не само за академичните и научните среди, но и за всички, които професионално са ангажирани с дипломатията и международните отношения, с изучаването на съвременното състояние на мюсюлманските страни и народи.

Представеният дисертационен труд и комплект материали отговарят на изискванията на Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. След запознаването с тях, намирам за основателно, че са налице всички условия научното жури да присъди на Николай Карамитров образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление: 2.2. История и археология, докторска програма: „Исторически изследвания“, за което давам своята положителна оценка и гласувам ЗА.

29.08 2025г.

Изготвил становището:

(подпис)

доц. д-р Пламен Славов